

VU Research Portal

Pathways into organized crime

van Koppen, M.V.

2013

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

van Koppen, M. V. (2013). *Pathways into organized crime: Criminal opportunities and adult-onset offending*.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Samenvatting

De weg naar georganiseerde misdaad: Criminele gelegenheden en volwassen starters

Een veelvoorkomend delict als winkeldiefstal vergt niet veel van de dader, behalve enige durf en behoedzaamheid. Dit is anders voor georganiseerde misdaad dat zich in complexiteit onderscheidt van veelvoorkomende criminaliteit. Activiteiten die worden uitgevoerd in het kader van georganiseerde misdaad, vergen doorgaans een betere planning, een langere doorlooptijd en meer logistieke en financiële afspraken. Goede afstemming met mededaders is hierbij onontbeerlijk. Deze kenmerken van georganiseerde misdaad brengen met zich mee dat kennis, capaciteiten en contacten voor daders van essentieel belang zijn. De vraag is hoe deze kenmerken zich vertalen naar de criminele carrières van daders die betrokken raken bij dergelijke activiteiten. Er is nog weinig kennis over daders van georganiseerde criminaliteit, over hun criminele carrières en over hoe zij betrokken raken bij een criminele groep. Het doel van deze studie is daarmee tweeledig. Een eerste streven is inzicht te krijgen in de levenspaden die voorafgaan aan georganiseerde misdaad. Een tweede doel is te begrijpen welke mechanismen een rol spelen in het betrokken raken bij dergelijke activiteiten.

In de beantwoording van de onderzoeksvragen worden in deze dissertatie twee onderzoekslijnen verenigd. Ten eerste de levensloopcriminologie, waarbinnen longitudinale patronen van crimineel gedrag worden bestudeerd en wordt getracht deze patronen te verklaren. Onderzoek naar criminele carrières heeft de laatste decennia een sterke opkomst doorgemaakt binnen de criminologie en heeft veel kennis opgeleverd over de ontwikkeling van crimineel gedrag en over factoren die crimineel gedrag beïnvloeden. Toch is deze kennis in zekere zin eenzijdig, want onderzoek is vooral gericht op veelvoorkomende criminaliteit onder jongeren en jongvolwassenen. Ten tweede de lijn van onderzoek naar georganiseerde misdaad, die vooral is gericht op de aard en dynamiek van criminele groepen. In deze studies worden de kenmerken van daders die deze groepen vormen slechts zijdelings belicht. Terwijl de levensloopcriminologie baat kan hebben bij de bestudering van daders van specifieke delicttypen, kunnen theorieën over georganiseerde misdaad worden uitgebreid door een systematische bestudering van de levens van de daders die hierbij betrokken zijn. In deze dissertatie worden kwantitatieve onder-

zoeksmethoden – die gangbaar zijn binnen de eerste onderzoekslijn – gecombineerd met kwalitatieve onderzoeksmethoden – die meer gangbaar zijn binnen de tweede onderzoekslijn.

De belangrijkste gegevensbron voor deze dissertatie wordt gevormd door de Monitor Georganiseerde Criminaliteit. In het kader van dit langlopende onderzoeksproject zijn in de laatste twee decennia opsporingsonderzoeken naar criminele groepen systematisch bestudeerd en geanalyseerd (zie voor meer informatie Van de Bunt en Kleemans, 2007). Deze opsporingsonderzoeken hebben betrekking op verschillende vormen van georganiseerde criminaliteit, zoals internationale drugssmokkel, mensensmokkel, mensenhandel, wapenhandel, witwassen, en illegale (grensoverschrijdende) handelingen zoals ondergronds bankieren en ontduiking van heffingen en accijnzen. De dominante verschijningsvorm van georganiseerde criminaliteit in Nederland is transitcriminaliteit: winstgevende, internationale illegale activiteiten, waarbij Nederland fungeert als productieland, doorvoerland of bestemmingsland. Voor deze dissertatie werden gegevens uit de Monitor gebruikt over 1.623 daders die een rol spelen in 120 criminele groepen. Van hen is kwalitatieve informatie – in de vorm van transcripties van verhoren, hun rol in de criminele groep en de aard van contacten met mededaders – en kwantitatieve informatie over hun justitiële geschiedenis beschikbaar. Om na te gaan of deze daders van georganiseerde misdaad in hun justitiële geschiedenis afwijken van de algemene daderpopulatie is tevens een vergelijkingsgroep geselecteerd uit de algemene daderpopulatie van alle daders die in 1997 in Nederland werden veroordeeld. In aanvulling op de gegevens van de Monitor Georganiseerde Criminaliteit zijn daarnaast diepte-interviews gehouden met zestien gedetineerde daders van georganiseerde misdaad. Deze interviews werpen licht op de perceptie van de daders zelf op hun betrokkenheid bij activiteiten in de georganiseerde misdaad.

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, wordt gestart met een gedetailleerde analyse van de criminele geschiedenissen van een grote steekproef van daders die allen betrokken raakten bij activiteiten in de georganiseerde criminaliteit (hoofdstuk 2). Hierna volgt een systematische vergelijking van de criminele carrières van deze groep daders met de criminele carrières van daders in de algemene daderpopulatie (hoofdstuk 3). Na deze kwantitatieve studies wordt met behulp van politiedossiers over opsporingsonderzoeken naar criminele groepen getracht een beeld te schetsen van de processen en mechanismen die een rol spelen bij het betrokken raken bij activiteiten in een criminele groep (hoofdstuk 4). Ten slotte worden interviews gehouden met gedetineerde daders die werden veroordeeld voor georganiseerde misdaad om inzicht te krijgen in hun levenslopen en om hun betrokkenheid bij deze activiteiten te verklaren (hoofdstuk 5).

In hoofdstuk 2 wordt voor een groep van 854 daders die tenminste sinds hun twaalfde levensjaar in Nederland woonachtig waren de justitiële carrière bekeken die voorafging aan hun betrokkenheid bij activiteiten in de georganiseerde misdaad. Zij worden op basis van een semi-parametrisch groepsmodel geclusterd in groepen met soortgelijke criminele voorgeschiedenissen. In totaal kunnen vier groepen worden onderscheiden. De eerste en tevens kleinste groep wordt gevormd door vroege starters (11 procent). Zij starten op vroege leeftijd met het plegen van delicten en minderen al snel na de adolescentie. De tweede groep daders kan worden getypeerd als persistente daders (30 procent). Zij starten op vroege leeftijd met crimineel gedrag en gaan daarmee door in de volwassenheid. De grootste groep bestaat uit volwassen starters (40 procent), ofwel daders die pas op latere leeftijd starten met crimineel gedrag. Samen met een groep first offenders (19 procent) – voornamelijk volwassen daders zonder justitiecontacten voor de indexzaak in de georganiseerde misdaad – vormen zij de grootste groep binnen de georganiseerde misdaad. Uit een aanvullende analyse blijkt dat er geen samenhang is tussen het criminele traject van een dader en (a) de rol die een dader vervult in de criminele groep (leider, coördinator, uitvoerende of overig) en (b) het type georganiseerde misdaad waarbij hij of zij betrokken is (drugs, fraude of overig). Dit toont de robuustheid van de bevindingen aan en laat tevens zien dat daders met eenzelfde rol binnen een criminele groep hele verschillende criminele paden kunnen hebben bewandeld. Het is dus niet zo dat, bijvoorbeeld, leiders vaak vroege starters zijn in de criminaliteit of dat uitvoerenden pas laat starten.

Daders die betrokken raken bij georganiseerde misdaad gedragen zich over het algemeen dus niet volgens de klassieke leeftijd-criminaliteitcurve, die veronderstelt dat een late start in de criminaliteit uitzonderlijk is. Bevindingen in hoofdstuk 2 staan haaks op de ideeën dat oudere daders meestal doorstromen vanuit de jeugdcriminaliteit en dat daders die ernstige delicten plegen op vroege leeftijd het criminele pad inslaan. Dit roept de vraag op hoe deze daders zich verhouden tot de algemene daderpopulatie. Gezien de specifieke kenmerken van georganiseerde criminaliteit en de relatieve complexiteit van de activiteiten die in het kader van dit type misdaad worden uitgevoerd, kan worden verwacht dat daders afwijken van daders van commune delicten en dat deze verschillen tot uiting komen in hun criminele carrières. Aan de ene kant kan worden verwacht dat daders van georganiseerde misdaad doorgewinterde criminelen zijn met lange strafbladen die van jongs af aan zijn opgebouwd, aan de andere kant kunnen de ingewikkelde processen en benodigde contacten – beide broodnodig voor de uitvoering van georganiseerde misdaad – een meer conventionele geschiedenis vereisen.

Om te bekijken hoe daders die op een zeker moment in hun leven betrokken raken bij georganiseerde misdaad zich verhouden tot de algemene

daderpopulatie laat hoofdstuk 3 een systematische vergelijking zien tussen beide groepen. Een groep daders van georganiseerde misdaad (N = 746) wordt vergeleken met daders die in 1997 in Nederland een delict pleegden en daarvoor werden vervolgd (N = 109.718). De levenspaden binnen beide groepen in termen de frequentie van crimineel gedrag vertonen weinig verschillen. Zowel daders van georganiseerde misdaad als daders uit de algemene daderpopulatie zijn gemiddeld rond de 24 jaar als zij voor het eerst worden veroordeeld. Voor ongeveer een kwart van de daders in beide groepen gebeurt dit pas na hun 30e levensjaar. Een vergelijking tussen de indexdelicten voor beide groepen – de georganiseerde misdaad zaak voor de ene groep en het 1997-delict voor de andere groep – laat zien dat daders van georganiseerde misdaad vijfmaal vaker een gevangenisstraf kregen opgelegd dan de daders uit de algemene daderpopulatie. Dit is niet verwonderlijk gezien de relatieve ernst van georganiseerde criminaliteit ten opzichte van doorsnee delicten. Beide groepen werden voorafgaand aan deze indexdelicten gemiddeld iets meer dan negen keer eerder veroordeeld. Voor de daders van georganiseerde misdaad resulteerde dit vaker in een gevangenisstraf en ook zaten zij langer vast – de daders van georganiseerde misdaad brachten gemiddeld 31 maanden door in de gevangenis, tegenover 18 maanden van de algemene daderpopulatie. Reeds de eerste veroordeling voor daders van georganiseerde misdaad is ernstiger dan voor de daders uit de algemene daderpopulatie: zij krijgen hiervoor twee keer zo vaak een gevangenisstraf opgelegd en deze gevangenisstraffen zijn meer dan drie keer zo hoog. Dus hoewel de criminele carrières van beide groepen in termen van frequentie veel gelijkenissen vertonen, plegen daders die op een zeker moment in hun leven betrokken raken bij georganiseerde misdaad vanaf het begin relatief ernstiger delicten.

Om de resultaten uit hoofdstuk 2 en hoofdstuk 3 te kunnen duiden, staat in hoofdstuk 4 de vraag centraal welke instapmechanismen een rol spelen bij georganiseerde misdaad. Daartoe worden politiedossiers van opsporingsonderzoeken naar vijftien criminele groepen uit de Monitor Georganiseerde Criminaliteit systematisch geanalyseerd. Gelet op individuele instapmechanismen worden de volgende aspecten voor elk van de 314 daders betrokken bij deze groepen, bekeken: (1) het ontstaan van contacten met mededaders, (2) kennis en ervaring die ten gunste komt van de criminele activiteiten, en (3) levensgebeurtenissen en de motivatie om betrokken te raken bij de criminele activiteiten. In de meeste van de onderzochte groepen zijn twee of meer daders bloedverwanten of kennen zij elkaar al van jongs af aan. Dergelijke relaties vormen de basis voor een goede vertrouwensband tussen daders. Toch zijn in elke criminele groep ook daders met een zeer vers contact te vinden, waarbij de eerste ontmoeting bijvoorbeeld plaatsvond in een café, in de gevangenis of op het werk. Hoewel een solide vertrouwensband in zulke gevallen ontbreekt, kunnen contacten tussen deze daders van belang zijn vanwege de specifieke

kennis, ervaring of contacten van één van hen. Dergelijke kwaliteiten kunnen zijn verworven tijdens een opleiding of baan, maar ook door ervaring in het criminele circuit. Veel daders blijken over een eigen bedrijf te beschikken, waarvan sommige (ook) draaien op legale handel, terwijl andere puur ten dienste van de criminele groep zijn opgezet.

In het laatste empirische hoofdstuk, hoofdstuk 5, staat dezelfde onderzoeksvraag centraal als in het vorige hoofdstuk, maar wordt getracht deze te beantwoorden met behulp van gegevens die direct afkomstig zijn van de daders zelf. Zestien gedetineerden, allen veroordeeld tot een gevangenisstraf voor deelneming aan een criminele organisatie (Art. 140 WvSr), werden geïnterviewd over hoe zij in de georganiseerde misdaad waren beland. Daarbij werd hen gevraagd te reflecteren op hun instapmechanisme voor criminaliteit in het algemeen en georganiseerde criminaliteit in het bijzonder, naar de ontstaansgeschiedenis van contacten met mededaders, naar hun opleiding- en werkgeschiedenis, financiële situatie, jeugd en gezinssituatie. Deze diepte-interviews verschaffen inzicht in de perceptie van de daders zelf, zowel op hun levensloop als op de redenen die ten grondslag liggen aan hun deelname aan georganiseerde misdaad. In aanvulling op deze interviews werden vonnissen van de georganiseerde-misdaadzaken die leidden tot de huidige gevangenisstraf en volledige strafbladen van de respondenten opgevraagd. Binnen de groep van zestien daders kunnen twee groepen worden onderscheiden op basis van hun startleeftijd in de criminaliteit. De eerste groep, bestaande uit zes daders, vertoonde al op vroege leeftijd crimineel gedrag en kwam reeds voor het achttiende levensjaar in aanraking met politie en justitie. De helft van hen had een relatief zorgeloze jeugd, de andere helft beleefde een minder plezierige jeugd met ouderlijk druggebruik, plaatsing in een pleeggezin of opgroeien in een slechte buurt. De tweede groep daders, tien in getal, had tijdens de jeugd nooit crimineel gedrag vertoond en pleegde pas op volwassen leeftijd een eerste delict. Zeven van hen deden dat zelfs pas na het dertigste levensjaar en voor drie van hen volgde de huidige gevangenisstraf op het eerste politiecontact. Zij hadden dus allen de kans een conventioneel leven op te bouwen met een stabiele baan en sociale contacten. Minstens zeven late starters hadden een goede baan, waren getrouwd – sommigen hadden kinderen – en hadden geen financiële, psychologische of fysieke problemen. Voor negen van de tien late starters geldt dat het eerste contact met mededaders werd gelegd op de werkvloer.

In lijn met de centrale doelen van de dissertatie, zijn de levenslopen van daders van georganiseerde misdaad bekeken met gebruik van verschillende onderzoeksmethoden en verschillende steekproeven. Hieruit volgen drie belangrijke conclusies van deze dissertatie. Ten eerste laten daders van georganiseerde misdaad veel overeenkomsten zien met de algemene daderpopulatie als het gaat om de frequentie van crimineel gedrag. Daders van georga-

niseerde misdaad komen rond dezelfde leeftijd voor het eerst in aanraking met politie en justitie en plegen in de jaren daarna eenzelfde aantal delicten. Zowel daders van georganiseerde misdaad als daders uit de algemene daderpopulatie zijn gemiddeld halverwege hun twintiger jaren als zij voor het eerst worden veroordeeld. In beide dadergroepen wordt ongeveer tweederde pas op volwassen leeftijd voor het eerst veroordeeld en een kwart van beide groepen wordt pas na het dertigste levensjaar voor het eerst veroordeeld. De weg naar georganiseerde misdaad onderscheidt zich vooral van gangbare criminale levenspaden in de ernst van delicten. Reeds vanaf het eerste justitiecontact plegen daders die later betrokken raken bij georganiseerde misdaad ernstiger delicten. Zij zitten vaker vast en krijgen ook langere gevangenisstraffen opgelegd dan daders uit de algemene daderpopulatie.

Een tweede belangrijke bevinding, die door alle hoofdstukken van deze dissertatie zit verweven, is de hoge leeftijd waarop daders van georganiseerde misdaad een criminele weg inslaan. Zowel uit de gegevens van de Monitor Georganiseerde Criminaliteit als uit de interviews die zijn gehouden met daders, blijkt dat het grootste deel van de daders die betrokken raken bij georganiseerde misdaad pas op volwassen leeftijd voor het eerst crimineel gedrag vertoont. Slechts een bescheiden deel van de daders kan worden getypeerd als carrière crimineel, ofwel een dader die van jongs af aan delicten pleegt en voor wie criminaliteit centraal staat in het leven. Deze bevindingen gelden voor de gehele linie van georganiseerde misdaad. Er is dus geen samenhang tussen het verloop van de criminele carrière en het soort activiteiten dat iemand uitvoerde of de rol in een criminele groep die werd vervuld. Dat de meeste daders die op enig moment in hun leven betrokken raken bij georganiseerde misdaad helemaal niet zo vroeg beginnen, was reeds bekend (Kleemans en De Poot, 2008). In deze dissertatie wordt dat beeld bevestigd, maar blijkt tevens dat late starters eveneens een substantieel deel uitmaken van de algemene daderpopulatie. Hoewel het initiële doel van deze dissertatie was de criminele levenspaden van daders van georganiseerde misdaad te vergelijken met de algemene daderpopulatie, blijkt dat het aandeel volwassen starters dat werd geïdentificeerd in schril contrast staat met de grote aandacht in het levensloopcriminologisch onderzoek voor jonge daders en vroege preventie.

Er is een drietal redenen te noemen voor de onderbelichting van volwassen starters. Ten eerste is er geen noodzaak te kijken naar volwassen starters in de criminaliteit vanuit het heersende idee dat crimineel gedrag zich vroeg in het leven openbaart en wordt veroorzaakt door stabiele persoonlijkheidsfactoren. Ten tweede wordt het toeleggen op een vroege leeftijdsspanne gerechtvaardigd door het idee dat toekomstige daders zo vroeg mogelijk in hun leven moeten worden geïdentificeerd. Het begin van een criminele carrière zou op jonge leeftijd plaatsvinden en het plegen van delicten in de volwassenheid zou doorgaans worden voorafgegaan door vroeg antisociaal gedrag. De derde re-

den voor de eenzijdige aandacht is methodologisch van aard. Hoewel daders in recent onderzoek tot op steeds hogere leeftijd worden gevolgd, worden daders in slechts een klein deel van de onderzoeken tot na hun 25e levensjaar gevolgd. Daders met een late start in de criminaliteit kunnen in de meeste onderzoeken dus niet worden geïdentificeerd. Geboortecohorten die wel tot op latere leeftijd worden gevolgd, herbergen stelselmatig een substantiële groep daders die pas op volwassen leeftijd het eerste delict pleegt. Zelfs in die gevallen blijven late starters theoretisch vaak onbesproken.

Criticasters zullen tegen de bevindingen in deze dissertatie inbrengen dat met name gebruik wordt gemaakt van geregistreerde delictgegevens en zullen beargumenteren dat sprake is van een detectie-effect. Een dergelijk effect zou zorgen voor een overschatting van het aantal volwassen starters. Daartegenin kan worden gebracht dat in veel onderzoek wordt verondersteld dat bevindingen over relaties op macroniveau van toepassingen zijn op individuen, terwijl dergelijke bevindingen onderliggende individuele processen vaak niet goed weergeven. De leeftijd-criminaliteitscurve – waaruit een concentratie van criminaliteit tijdens de adolescentie blijkt – betekent dus niet per definitie dat de meeste daders op jonge leeftijd starten met het plegen van criminaliteit. Een aggregatie-effect beïnvloedt de vorm van het verband tussen leeftijd en criminaliteit en draagt zodanig bij aan de interpretatie van deze relatie. Interviews die voor deze dissertatie werden gehouden met daders van georganiseerde misdaad, laten zien dat zelfrapportage eveneens een grote groep volwassen starters aantoont en bieden hiervoor tevens verklaringen. Van een detectie-effect lijkt in dit geval dus geen sprake. Om verstrekkende uitspraken te kunnen doen over de invloed van detectie -en aggregatie-effecten op de relatie tussen leeftijd en criminaliteit in de algemene daderpopulatie zal desalniettemin meer onderzoek moeten worden gedaan. In de tussentijd is het redelijk te veronderstellen dat tegenover de overschatting van het aantal volwassen starters door detectie-effecten, een onderschatting staat als gevolg van een aggregatie-effect en het gebruik van gegevensbestanden met een beperkte leeftijdsspanne. De belangrijkste conclusie betreft echter een substantiële groep late starters, die zowel empirische als theoretische vragen oproept en niet onbesproken mag blijven.

De derde bevinding die centraal staat, grijpt terug op de oorzaken van criminaliteit en mechanismen die betrokkenheid beïnvloeden. Bestaande theorieën gaan uit van het idee dat het ervaren van sociale controle in het leven criminaliteitsremmend werkt. Het hebben van werk, bijvoorbeeld, zorgt immers voor meer sociale bindingen en minder tijd en gelegenheid voor het plegen van delicten. Trouwen en het krijgen van kinderen hebben een soortgelijk remmend effect op criminaliteit. Terwijl het stoppen met crimineel gedrag wordt verklaard door sterke sociale bindingen, worden persistent crimineel gedrag of een late start in de criminaliteit doorgaans verklaard door een ge-

brek aan sociale bindingen of keerpunten in het leven die iemand scheiden van de maatschappij. Deze dissertatie laat zien dat sterke sociale bindingen ook een schaduwzijde hebben en dat een omgekeerd effect kan uitgaan van sociale bindingen op criminaliteit. Dankzij het belang van contacten – met mededaders, maar ook met leveranciers en afnemers van de criminele diensten – werken sociale bindingen bevorderend in plaats van remmend voor betrokkenheid bij georganiseerde criminaliteit. Met name werk, maar ook contacten die elders worden opgedaan, bieden veel daders een gelegenheid voor de ontplooiing van criminele activiteiten. Veel van de geïnterviewde daders hebben een normale jeugd genoten, volgen een opleiding en hebben een baan. Hoewel dit allemaal volgens het boekje lijkt en van deze kenmerken een beschermende werking kan uitgaan, zijn het juist de mogelijkheden en contacten die het werk met zich meebrengen, die zorgen voor de start van de criminele carrière. Daders die tot op latere leeftijd een conventioneel leven leiden, hebben vaak kennis en contacten in de legale wereld die ten goede kunnen komen aan een criminele groep. Late starters vormen met hun conventionele ervaring een waardevolle aanvulling op de carrière criminelen die reeds vanaf jonge leeftijd delicten plegen, contacten hebben in het criminele circuit en gewend zijn aan het avontuurlijke leven en het vermijden van de autoriteiten. Betrokkenheid bij georganiseerde misdaad en een late start in de criminaliteit kunnen dus niet worden verklaard door een gebrek aan sociale controle. Situaties en gelegenheden die later in het leven toegankelijk zijn, kunnen daarentegen juist deuren openen naar criminaliteit.

Dit onderzoek naar de levenspaden van daders van georganiseerde misdaad heeft niet alleen kennis opgeleverd over daders van dit specifieke delict, maar raakt ook aan de fundamenten van de levensloopcriminologie. De route naar georganiseerde misdaad begint meestal later in het leven en kenmerkt zich vanaf het begin door een patroon van relatief ernstige delicten. Verklaringen voor deze late starters druisen in tegen bestaande theorieën over het ontstaan en verloop van criminele carrières. Mechanismen die criminaliteit zouden afremmen of bevorderen worden hiermee in een ander daglicht geplaatst. Terwijl van sociale bindingen wordt verondersteld dat er een criminaliteitsremmend effect van uitgaat, blijken deze sociale bindingen voor daders van georganiseerde misdaad juist een criminele carrière te bevorderen. Verklaringen voor een late start in de criminaliteit moeten voor daders van georganiseerde misdaad daarom worden gezocht in conventionele situaties, met name op de werkvloer, die gelegenheden bieden voor criminaliteit. Daarnaast lijken volwassen starters zich niet louter te bevinden onder daders van georganiseerde misdaad en zouden daarom ook in andere specifieke dadergroepen en in de algemene daderpopulatie nader moeten worden onderzocht.